

УДК 338.43 : 330.3(477)

**ОЦІНКА РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ****Коваленко О. В.¹**, д.е.н., с.н.с.,завідуюча відділом економічних досліджень,
інноваційного провайдингу та зовнішніх зав'язків
<https://orcid.org/0000-0001-8364-3316>**Яценко Л. О.¹**, к.е.н., с.н.с.,с.н.с. відділу економічних досліджень,
інноваційного провайдингу та зовнішніх зав'язків,
<https://orcid.org/0000-0002-4893-8191>¹Інститут продовольчих ресурсів НААН, Київ, Україна<https://doi.org/10.31073/foodresources2022-18-22>

Предмет дослідження – теоретико-методологічні положення та практичні засади щодо формування основ продовольчої безпеки. **Мета** дослідження полягає в удосконаленні методичного підходу до оцінки регіональної продовольчої безпеки, що полягає в обґрунтуванні індикаторів, які доповнюватимуть загальновизнану систему показників останньої, здійсненні оцінки стану забезпечення споживання м'ясної та молочної продукції в областях України відповідно до рекомендованих норм. **Методи дослідження.** Для досягнення мети дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи: діалектичний і логічний – для узагальнення наукових основ продовольчої безпеки в контексті забезпечення сталого розвитку; економіко-статистичний – для обробки й аналізу статистичних даних; табличний – для візуалізації та узагальнення результатів дослідження. **Результати дослідження.** Запропоновано індикатори, за допомогою яких здійснено оцінку стану регіональної продовольчої безпеки. Так, дослідження змін індикатора достатності споживання окремого виду продукції дало змогу виявити регіони, в яких рівень споживання м'ясної та молочної продукції не відповідав рекомендованим нормам. Аналізом змін відсотка споживання продукції, забезпеченого власним (вітчизняним) виробництвом (відповідно до рекомендованих норм), виявлено регіони з недостатніми обсягами виробництва м'ясної та молочної продукції, а також регіони, які виробляють надлишки цієї продукції і здатні задовольнити потребу вразливих регіонів. Обґрунтуванням напрямів розвитку м'ясної та молочної галузей в регіонах, які характеризують стан їхньої продовольчої безпеки, виявлено області України, які мають найбільшу потребу в залученні матеріальних і нематеріальних інвестицій для розвитку згаданих галузей. **Сфера застосування результатів.** Результати мають науково-практичний характер і можуть бути використані науковцями у подальших дослідженнях щодо стану продовольчої безпеки. Вони можуть слугувати джерелом довідкової інформації та використовуватися економістами, спеціалістами підприємств харчової та переробної промисловості, фахівцями органів влади, науковими працівниками, викладачами, аспірантами і студентами вищих навчальних закладів.

Ключові слова: продовольча безпека; регіональна оцінка; достатність споживання; м'ясопродукти, молочні продукти; рекомендовані норми, споживання, виробництво, потреба, інвестиції

ASSESSMENT OF REGIONAL FOOD SECURITY
OF UKRAINE ON THE BASIS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Olha Kovalenko¹, D-r of Economics, Senior Researcher,
Head of the Department of Economic Research,
Innovation Providing and External Connections
<https://orcid.org/0000-0001-8364-3316>

Lyudmila Yashchenko¹, PhD. Economics, Senior Researcher,
sen. res. worker of the Department of Economic Research,
Innovation Providing and External Connections
Food Resources Institute of NAAS,
<https://orcid.org/0000-0002-4893-8191>

¹Institute of Food Resources of NAAS, Kyiv, Ukraine

<https://doi.org/10.31073/foodresources2022-18-22>

The subject of the study is the theoretical and methodological provisions and practical foundations for the formation of the foundations of food security. **The purpose of the study** is to improve the methodological approach to assessing regional food security, which consists in substantiating indicators that will complement the generally recognized system of indicators of the latter, assessing the state of ensuring the consumption of meat and dairy products in the regions of Ukraine in accordance with the recommended standards. **Research methodology.** To achieve the goal of the study, general scientific and special methods were used: dialectical and logical to generalize the scientific foundations of food security in the context of sustainable development; economic and statistical – for the processing and analysis of statistical data; tabular for visualization and generalization of research results. **Research results.** The indicators are proposed, with the help of which the assessment of the state of regional food security is carried out. Thus, the study of changes in the consumption sufficiency indicator of a particular type of product made it possible to identify regions where the level of consumption of meat and dairy products did not meet the recommended standards. The analysis of changes in the percentage of consumption of products provided by own (domestic) production (according to the recommended norms) identified regions with insufficient production of meat and dairy products, as well as regions that produce surplus products and are able to meet the needs of vulnerable regions. The substantiation of the directions of development of the meat and dairy industries in the regions, characterizing the state of their food security, identified the regions of Ukraine that need to attract tangible and intangible investments for the development of these industries. **Scope of the results.** The results are of a scientific and practical nature and can be used by scientists in further research on the state of food security. They can serve as a source of reference information and are used by economists, specialists from food and processing industries, specialists from authorities, scientists, teachers, graduate students and university students.

Keywords: food security; regional assessment; sufficiency of consumption; meat products; dairy; recommended norms, consumption, creation, need, investments

Постановка проблеми. Продовольча проблема для усіх країн і на всіх етапах їїнього розвитку є найважливішою. Доступ населення до продовольства часто обмежується кризовими ситуаціями, військовими протистояннями, втратою земельних угідь, зниженням життєвого рівня тощо. Відсутність продовольчої безпеки може бути одночасно і причиною, і наслідком виникнення конфліктів. Все частіше ця проблема в окремих регіонах глобального середовища стає однією з першопричин виникнення затяжних криз [1]. За цих умов, з метою забезпечення національних інтересів України у

процесі досягнення її сталого розвитку (відповідно до цілей, визначених Указом Президента України до 2030 року) важливим завданням є необхідність дотримання індикаторів продовольчої безпеки (ціль 2).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий теоретичний доробок щодо проблем гарантування продовольчої безпеки широко представлений у працях багатьох вітчизняних вчених, зокрема Я. М. Гадзала, Л. В. Дейнеко, М. П. Сичевського [2], К. В. Копилової, С. Б. Вербицького [3], О. І. Куця [4], В. П. Славова [5], А. Е. Юзефовича [6], Л. О. Яценко [7] та інших вчених.

Методологічний інструментарій щодо оцінки продовольчої безпеки періодично вдосконалює світова Продовольча та сільськогосподарська організація ФАО (ООН). Остання версія методології містить набір індикаторів, згрупований за чотирма вимірами продовольчої безпеки (наявність, доступ, використання та стабільність) – всього 31 показник [8].

Водночас моніторинг стану продовольчої безпеки в розрізі регіонів і галузей харчової промисловості, що необхідний для формування продовольчої політики на засадах сталого розвитку, потребує удосконалення методичних підходів і розширення системи оціночних показників.

Мета дослідження – удосконалити методичний підхід до оцінки регіональної продовольчої безпеки, що полягатиме в обґрунтуванні індикаторів, які доповнюватимуть загальновизнану систему показників останньої, здійснити оцінку стану забезпечення споживання м'ясної та молочної продукції в областях України відповідно до рекомендованих норм. **Матеріали та методи** – загальнонаукові та спеціальні методи: діалектичний і логічний – для узагальнення наукових основ продовольчої безпеки в контексті забезпечення сталого розвитку; економіко-статистичний – для обробки й аналізу статистичних даних; табличний – для візуалізації та узагальнення результатів дослідження.

Результати та обговорення. Продовольча безпека є складовою економічної безпеки держави, ключовим фактором збереження її державності та суверенітету, найважливішою частиною системи життєзабезпечення та демографічної політики, а також необхідною умовою збереження здоров'я, забезпечення фізичної активності, довголіття та високої якості життя населення кожної держави [9].

Метою продовольчої безпеки будь-якої країни є надійне забезпечення всього населення основними видами продовольства при обов'язковому дотриманні умов:

1) фізичної та економічної доступності до харчових продуктів у такій кількості та якості, які необхідні для життєдіяльності людини; 2) максимально можливої незалежності від зовнішніх джерел надходження продовольства.

Продовольчу безпеку в країні вважають досягнутою тоді, коли налагоджено надійне, безперебійне і достатнє (що відповідає науково обґрунтованим нормам) постачання населенню основних харчових продуктів [10]. Тому для оцінювання спроможності дотримання рекомендованих норм споживання м'ясомолочної продукції в областях України обираємо 4 індикатори, окремі з яких доповнюватимуть загальновизнану систему показників у сенсі регіонального й галузевого розвитку: 1) індикатор достатності споживання окремого виду продукції населенням областей України (у статті аналізуватиметься м'ясна і молочна продукція); 2) відсоток забезпечення споживання певного виду продукції власним виробництвом відповідно до рекомендованих норм; 3) потреби в нематеріальних інвестиціях (в НДДКР, рекламу тощо), яку характеризують напрями розвитку споживання певного виду продукції в регіоні; 4) потреби в матеріальних інвестиціях (в обладнання, ресурси тощо), яку характеризують напрями розвитку виробництва певного виду продукції в регіоні.

Оцінка ґрунтується на аналізі 25 регресійних рівнянь для кожної області України.

Індикатор достатності споживання окремого продукту є одним із показників, за допомогою якого традиційно оцінюється рівень продовольчої безпеки. Цей показник визначається як співвідношення між фактичним споживанням окремого продукту та його рекомендованою нормою. Якщо індикатор достатності споживання певного виду харчової продукції менший за одиницю, то це вказує на те, що рівень споживання населенням цієї продукції не забезпечує необхідних фізіологічних потреб здорового харчування.

Достатність власного виробництва для забезпечення споживання населення характеризуватиме *відсоток забезпечення споживання власним виробництвом відповідно до рекомендованих норм*. Цей показник розраховується як відношення обсягів виробництва до обсягів споживання у відсотках (*Ввс*). Значення цього показника вказуватиме на можливі надлишки або недостачу виробництва певного виду продукції в регіоні. Якщо $Ввс > 100\%$, то це свідчить про наявність надлишків виробництва для забезпечення споживання. Якщо $Ввс < 100\%$, то це свідчить про недостачу виробництва для забезпечення споживання. За рахунок надлишків виробництва в одних областях можливо покрити його недостачу в інших в обсягах, що відповідатимуть рекомендованим нормам.

Коефіцієнт регресії згаданих показників в динаміці за 2011–2020 рр. вказуватиме на напрям тенденції розвитку достатності споживання. Якщо розрахований коефіцієнт регресії буде додатним і статистично значимим (при $p < 0,05$), то напрям тенденції вважатиметься *зростаючим*; якщо коефіцієнт регресії буде від'ємним і статистично значимим (при $p < 0,05$), то напрям тенденції вважатиметься *спадаючим*; якщо коефіцієнт регресії статистично незначимий (при $p > 0,05$), то *тенденція відсутня* (нульова).

Напрями розвитку споживання та виробництва вказуватимуть на *потребу в інвестиціях*, що стимулюватимуть їх зростання та підвищуватимуть рівень продовольчої безпеки в регіонах. Зростання споживання або виробництва певного харчового продукту свідчатиме про достатній рівень нематеріальних і матеріальних інвестицій; падіння – про їх недостатній рівень; відсутність тенденції – про середній рівень.

Результати розрахунків, отримані в результаті застосування методичного підходу свідчать, що впродовж 2011–2020 років достатність і виробництва, і споживання м'ясної та молочної продукції постійно знижувалася в багатьох регіонах України.

Стосовно достатності споживання м'ясної продукції, то найнижчий її рівень був у Луганській області (індикатор достатності – 0,54), що постійно спадав.

Обсяги виробництва м'ясної продукції у 2020 році були недостатніми в 20 областях України. Найгірша ситуація склалася в Луганській, Одеській і Донецькій областях (за рахунок власного виробництва забезпечено лише 5, 19 та 26% споживання відповідно). Забезпечити постачання м'яса й м'ясної продукції у ці області можливо за рахунок надлишків виробництва у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській і Черкаській областях (табл. 1).

Найнижчий рівень споживання молочної продукції населенням у 2020 році спостерігався в Донецькій та Луганській областях (індикатор достатності споживання становив 0,45 та 0,40 відповідно). Тенденція до зниження цього показника зберігалася протягом 2011–2020 років.

Споживання молока та молочної продукції, забезпеченого власним виробництвом, що відповідало рекомендованим нормам, впродовж 2011–2020 рр. спадало у 15 областях України.

У 2020 році недостатні обсяги виробництва молока й молочної продукції виявлено у 17 областях. Найгірша ситуація склалася в Донецькій та Луганській областях, де за рахунок власного виробництва було забезпечено лише 10 і 14% споживання. Забезпечити постачання необхідних обсягів молока та молочної продукції в ці області, як показують результати аналізу, можливо за рахунок надлишків виробництва у Вінницькій, Житомирській, Полтавській, Тернопільській, Хмельницькій, Черкаській і Чернігівській областях (табл. 1).

Напрями розвитку ринку м'ясної продукції впродовж 2011–2020 рр. демонструють зростання обсягів *споживання* у Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Івано-Франківській, Львівській та Одеській областях, зниження обсягів споживання – в Донецькій, Луганській, Полтавській, Харківській та Черкаській. Це свідчить про необхідність збільшення нематеріальних інвестицій для розвитку м'ясної галузі.

Таблиця 1

Оцінка достатності власного виробництва для забезпечення м'ясної та молочної продукції відповідно до рекомендованих норм за регіонами України

Область	Достатність споживання			Забезпечення споживання відповідно до рекомендованих норм		
	коефіцієнт регресії (рівень значущості p)	напрямок розвитку достатності споживання у 2011–2020 роках	індикатор достатності споживання у 2020 році	коефіцієнт регресії (рівень значущості p)	напрямок розвитку забезпечення споживання відповідно до рекомендованих норм у 2011–2020 роках	відсоток забезпечення споживання власним виробництвом відповідно до рекомендованих норм у 2020 році, %
Топ-3 областей України з недостатнім власним виробництвом для забезпечення споживання м'яса та м'ясної продукції відповідно до рекомендованих норм у 2011–2020 роках						
Луганська	-0,01 (0,14)	спадання	0,54	-3,0 (0,00)	спадання	5
Одеська	0,004 (0,02)	зростання	0,63	-0,5 (0,00)	спадання	19
Донецька	-0,03 (0,00)	спадання	0,61	-1,3 (0,00)	спадання	25,9
Області України, що мають надлишки власного виробництва для забезпечення споживання м'яса та м'ясної продукції відповідно до рекомендованих норм у 2011–2020 роках						
Дніпропетровська	0,01 (0,00)	зростання	0,82	2,2 (0,00)	зростання	103
Волинська	0,004 (0,05)	зростання	0,69	3,3 (0,01)	зростання	143,9
Черкаська	-0,01 (0,07)	тенденція відсутня	0,65	5,1 (0,00)	зростання	363,4
Вінницька	0,01 (0,01)	зростання	0,72	36,8 (0,00)	зростання	386,3
Топ-3 областей України з недостатнім власним виробництвом для забезпечення споживання молока та молочної продукції відповідно до рекомендованих норм у 2011–2020 роках						
Донецька	-0,01 (0,02)	спадання	0,45	-1,3 (0,00)	спадання	10
Луганська	-0,015 (0,02)	спадання	0,4	-2,6 (0,00)	спадання	13,7
Київська	-0,002 (0,47)	тенденція відсутня	0,55	-0,6 (0,00)	спадання	21,2
Області України, що мають надлишки власного виробництва для забезпечення споживання молока та молочної продукції відповідно до рекомендованих норм у 2011–2020 роках						
Черкаська	-0,004 (0,13)	тенденція відсутня	0,58	0,3 (0,62)	тенденція відсутня	102,8
Житомирська	-0,01 (0,00)	спадання	0,53	-1,1 (0,02)	спадання	111,4
Тернопільська	-0,0004 (0,83)	тенденція відсутня	0,63	0,8 (0,16)	тенденція відсутня	119,5
Чернігівська	-0,01 (0,00)	спадання	0,55	-1,3 (0,04)	спадання	123,1
Вінницька	-0,006 (0,00)	спадання	0,53	-0,7 (0,21)	тенденція відсутня	125,7
Хмельницька	-0,01 (0,00)	спадання	0,54	2,0 (0,00)	зростання	137,9
Полтавська	-0,01 (0,00)	спадання	0,51	0,9 (0,16)	тенденція відсутня	140,9

Джерело: власні розрахунки за даними Держстату

Обсяги *виробництва* м'ясної продукції у більшості областей України зростали (Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Івано-Франківська, Сумська та Тернопільська області). Скорочення обсягів виробництва відбулося в Донецькій, Запорізькій, Київській, Луганській та Одеській областях, що свідчить про потребу в значних обсягах матеріальних інвестицій (табл. 2).

Таблиця 2

Регіональна оцінка потреб в інвестиціях м'ясної галузі

Області	Споживання м'ясної продукції			Виробництво м'ясної продукції		
	коефіцієнт регресії (рівень значущості p)	напрямок розвитку споживання у 2011–2020 роках	потреба у нематеріальних інвестиціях, рівень	коефіцієнт регресії (рівень значущості p)	напрямок розвитку виробництва у 2011–2020 роках	потреба у матеріальних інвестиціях, рівень
Україна	-26,7 (0,05)	спадання	недостатній	28,4 (0,00)	зростання	достатній
Вінницька	0,3 (0,28)	тенденція відсутня	середній	44,6 (0,00)	зростання	достатній
Волинська	0,3 (0,05)	зростання	достатній	2,6 (0,02)	зростання	достатній
Дніпропетровська	2,2 (0,00)	зростання	достатній	4,3 (0,00)	зростання	достатній
Донецька	-10,6 (0,00)	спадання	недостатній	-5,2 (0,00)	спадання	недостатній
Житомирська	0,5 (0,05)	зростання	достатній	0,6 (0,00)	зростання	достатній
Закарпатська	0,3 (0,29)	тенденція відсутня	середній	0,05 (0,90)	тенденція відсутня	середній
Запорізька	-0,4 (0,30)	тенденція відсутня	середній	-2,4 (0,00)	спадання	недостатній
Івано-Франківська	1,3 (0,00)	зростання	достатній	2,0 (0,00)	зростання	достатній
Київська	-1,7 (0,33)	тенденція відсутня	середній	-0,8 (0,62)	спадання	недостатній
Кіровоградська	0,2 (0,43)	тенденція відсутня	середній	0,4 (0,09)	тенденція відсутня	середній
Луганська	-2,5 (0,05)	спадання	недостатній	-5,5 (0,00)	спадання	недостатній
Львівська	1,6 (0,00)	зростання	достатній	1,0 (0,09)	тенденція відсутня	середній
Миколаївська	0,6 (0,19)	тенденція відсутня	середній	-0,2 (0,51)	тенденція відсутня	середній
Одеська	0,7 (0,05)	зростання	достатній	-1,1 (0,00)	спадання	недостатній
Полтавська	-1,0 (0,00)	спадання	недостатній	0,9 (0,42)	тенденція відсутня	середній
Рівненська	-0,1 (0,50)	тенденція відсутня	середній	-0,2 (0,44)	тенденція відсутня	середній
Сумська	0,1 (0,57)	тенденція відсутня	середній	0,7 (0,00)	зростання	достатній
Тернопільська	-0,01 (0,95)	тенденція відсутня	середній	2,0 (0,00)	зростання	достатній
Харківська	-1,9 (0,01)	спадання	недостатній	0,5 (0,50)	тенденція відсутня	середній
Херсонська	0,3 (0,09)	тенденція відсутня	середній	-0,6 (0,14)	тенденція відсутня	середній
Хмельницька	0,5 (0,11)	зростання	достатній	1,4 (0,03)	тенденція відсутня	середній
Черкаська	-1,0 (0,00)	спадання	недостатній	2,1 (0,11)	тенденція відсутня	середній
Чернівецька	0,1 (0,65)	тенденція відсутня	середній	-0,05 (0,68)	тенденція відсутня	середній
Чернігівська	0,2 (0,40)	тенденція відсутня	середній	-0,7 (0,06)	тенденція відсутня	середній

Джерело: власні розрахунки за даними Держстату

Споживання молока та молочної продукції протягом 2011–2020 років знижувалося у 17 областях України. Найнижчі його обсяги спостерігалися у Донецькій і Луганській областях, які скорочувалися в середньому на 22,7 та 15,4 тис.т щороку. Підвищувалося споживання лише в Івано-Франківській області. Оскільки загальний напрям розвитку споживання молочної продукції спадаючий, це свідчить про необхідність збільшення нематеріальних інвестицій.

Виробництво молока та молочної продукції за досліджуваний період спадало в 19 областях. Найгірші показники відмічені в Донецькій, Луганській і Львівській областях, які знижувалися на 22,2; 23,3 та 20,1 тис.т в середньому щороку. Отже, ці області потребують залучення матеріальних інвестицій у розвиток галузі (табл. 3).

Таблиця 3

Регіональна оцінка потреб в інвестиціях молочної галузі

Області	Споживання молочної продукції			Виробництво молочної продукції		
	коефіцієнт регресії (рівень значущості p)	напрямок розвитку споживання у 2011-2020 роках	потреба в нематеріальних інвестиціях, рівень	коефіцієнт регресії (рівень значущості p)	напрямок розвитку виробництва у 2011-2020 роках	потреба у матеріальних інвестиціях, рівень
Україна	-180,4 (0,00)	спадання	недостатній	-232,2 (0,00)	спадання	недостатній
Вінницька	-5,9 (0,00)	спадання	недостатній	-10,4 (0,02)	спадання	недостатній
Волинська	-5,3 (0,00)	спадання	недостатній	-12,6 (0,00)	спадання	недостатній
Дніпропетровська	1,9 (0,60)	тенденція відсутня	середній	-8,9 (0,00)	спадання	недостатній
Донецька	-22,7 (0,01)	спадання	недостатній	-22,2 (0,00)	спадання	недостатній
Житомирська	-7,0 (0,00)	спадання	недостатній	-8,9 (0,00)	спадання	недостатній
Закарпатська	-3,5 (0,05)	спадання	недостатній	-8,7 (0,01)	спадання	недостатній
Запорізька	-5,0 (0,02)	спадання	недостатній	-4,9 (0,03)	спадання	недостатній
Івано-Франківська	3,7 (0,04)	зростання	достатній	-5,1 (0,03)	спадання	недостатній
Київська	1,1 (0,85)	тенденція відсутня	середній	-8,3 (0,00)	спадання	недостатній
Кіровоградська	0,2 (0,79)	тенденція відсутня	середній	-4,4 (0,00)	спадання	недостатній
Луганська	-15,4 (0,01)	спадання	недостатній	-23,3 (0,00)	спадання	недостатній
Львівська	-3,6 (0,40)	тенденція відсутня	середній	-20,1 (0,00)	спадання	недостатній
Миколаївська	-4,6 (0,00)	спадання	недостатній	-9,6 (0,00)	спадання	недостатній
Одеська	-1,6 (0,49)	тенденція відсутня	середній	-11,3 (0,00)	спадання	недостатній
Полтавська	-8,8 (0,00)	спадання	недостатній	-1,4 (0,68)	тенденція відсутня	середній
Рівненська	-7,5 (0,00)	спадання	недостатній	-10,3 (0,01)	спадання	недостатній
Сумська	-6,6 (0,00)	спадання	недостатній	-3,8 (0,00)	спадання	недостатній
Тернопільська	-1,4 (0,07)	спадання	недостатній	0,86 (0,70)	тенденція відсутня	середній
Харківська	-9,7 (0,02)	спадання	недостатній	-0,23 (0,93)	тенденція відсутня	середній
Херсонська	-1,4 (0,29)	тенденція відсутня	середній	-4,0 (0,00)	спадання	недостатній
Хмельницька	-8,4 (0,00)	спадання	недостатній	5,6 (0,01)	зростання	достатній
Черкаська	-4,4 (0,01)	спадання	недостатній	-2,8 (0,37)	тенденція відсутня	середній
Чернівецька	-2,3 (0,02)	спадання	недостатній	-5,5 (0,00)	спадання	недостатній
Чернігівська	-7,3 (0,00)	спадання	недостатній	-11,5 (0,00)	спадання	недостатній

Джерело: власні розрахунки за даними Держстату

Висновки. Запропонований методичний підхід дає змогу оцінити регіональну продовольчу безпеку за індикаторами, які доповнюють і розширюють загальновизнану систему показників, розглядаючи споживання та виробництво харчової продукції в сенсі регіонального й галузевого розвитку з орієнтацією на потреби в інвестиціях.

Виявлено області в яких споживання м'ясної і молочної продукції не відповідають рекомендованим нормам, а виробництво не забезпечує необхідні обсяги споживання. У 2020 році недостатні обсяги виробництва молока виявлено у 17 областях, м'яса – в 20 областях України. Забезпечити необхідні обсяги споживання вразливих регіонів можливо за рахунок надлишків виробництва молочної продукції в семи областях (Вінницькій, Житомирській, Полтавській, Тернопільській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській), м'ясної продукції – в чотирьох областях України (Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Черкаській).

Напрями розвитку споживання і виробництва вказують на потребу в інвестиціях для розвитку галузей та забезпечення продовольчої безпеки. У галузь з виробництва м'ясної продукції залучення матеріальних інвестицій потребують Донецька, Запорізька, Київська, Луганська й Одеська області, нематеріальних інвестицій – Донецька, Луганська, Полтавська, Харківська та Черкаська області. У галузь з виробництва молочної продукції залучення матеріальних інвестицій потребують 19 областей, нематеріальних інвестицій – 17 областей України.

Забезпечення паритету між виробництвом і споживанням власної харчової продукції в межах рекомендованих норм – це проблемне завдання зі сфери забезпечення продовольчої безпеки на засадах сталого розвитку, вирішення якого ускладнюється в умовах війни й потребує постійного моніторингу та коригування методичних підходів.

Бібліографія

1. Коваленко О. В. Оцінка ефективності національної продовольчої безпеки в міжнародному контексті: інноваційний аспект. *Продовольчі ресурси*. 2017. № 9. С. 50-69.
2. Gadzalo Ia., Sychevskiy M., Kovalenko O., Deineko L., Yashchenko L. Assessment of global food demand in unexpected situations. *Innovative Marketing. LLC “CPC “Business Perspectives”*. 2020. Vol. 16. Is. 4. P. 91–103. [https://doi.org/10.21511/im.16\(4\).2020.08](https://doi.org/10.21511/im.16(4).2020.08).
3. Копилова К. В., Коваленко О. В., Вербицький С. Б. Профільна інноваційна діяльність наукових установ агропромислового напрямку щодо реалізації засад продовольчої безпеки держави. *Таврійський науковий вісник. Економічні науки*. 2017. Випуск 98. С. 17-24.
4. Сичевський М. П., Коваленко О. В., Куць О. І. Земля як потенціал продовольчої безпеки держави. *Продовольчі ресурси*. 2019. № 13. С. 267-278. <https://doi.org/10.31073/foodresources2019-13-25>.
5. Славов В. П., Коваленко О. В., Дідух М. І., Кальчук Л. І., Трохименко В. З. Безпека і якість виробництва та переробки продукції тваринництва: навч. посіб.; за ред В. П. Славова та О. В. Коваленко. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 184 с.
6. Юзефович А. Е, Коваленко О. В. Продовольча безпека в умовах глобальних змін клімату. *Продовольчі ресурси*. 2019. № 13. С. 291-298. <https://doi.org/10.31073/foodresources2019-13-27>.
7. Коваленко О. В., Яценко Л. О. Діагностика стану фінансової безпеки сільсько-господарських підприємств. *Облік і фінанси*. 2021. № 1(91). С. 52-60. URL: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-1\(91\)-52-60](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-1(91)-52-60).
8. ФАО – Продовольственная безопасность. <https://www.landportal.org/book/dataset/fao-fs>.
9. Концепции повышения продовольственной безопасности государств – участников СНГ от 19 ноября 2010 года. URL: <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/mul-200749.pdf>.
10. Гусаков В., Ильина З., Бельский В. Продовольственная безопасность. Термины и понятия: энциклопедический справочник. 2008. Минск. Белорус. наука. 535 с.

References

1. Kovalenko, O. V. (2017). Otsinka efektyvnosti natsionalnoi prodovolchoi bezpeky v mizhnarodnomu konteksti: innovatsiyni aspekt. [Assessing the effectiveness of national food security in an international context: an innovative aspect]. *Prodovolchi resursy*. [Food resources]. № 9. P. 50-69. [in Ukrainian].
2. Gadzalo, Ia., Sychevskiy, M., Kovalenko, O., Deineko, L., Yashchenko, L. (2020) Assessment of global food demand in unexpected situations. *Innovative Marketing. Business Perspectives*. Vol. 16. Is. 4. P. 91-103. [https://doi.org/10.21511/im.16\(4\).2020.08](https://doi.org/10.21511/im.16(4).2020.08).
3. Kopylova, K., Kovalenko, O., Verbytskyi, S. (2017). Profilna innovatsiyna diyalnist naukovykh ustanov ahropromyslovoho napryamku shchodo realizatsiyi zasad prodovol'choyi bezpeky derzhavy [Profile innovative activity of scientific institutions of agro-industrial direction on realization of principles of food security of the state]. *Tavriyskyy naukovy visnyk* [Taurian Scientific Bulletin]. Issue 98. *Ekonomichni nauky* [Economic Sciences]. P. 17-24. [in Ukrainian].
4. Sychevskiy, M., Kovalenko, O., Kuts, O. (2019). Zemlya yak potentsial prodovolchoyi bezpeky derzhavy [Land as a potential for food security of the state]. *Prodovolchi resursy* [Food resources.]. № 13. P. 267-278. <https://doi.org/10.31073/foodresources2019-13-25>. [in Ukrainian].
5. Slavov, V., Kovalenko, O., Didukh, M., Kalchuk, L., Trokhymenko, V. (2018). Bezpeka i yakist' vyrobnytstva ta pererobky produktsiyi tvarynnytstva [Safety and quality of production and processing of livestock products]. *Zhytomyr: Vyd-vo ZHDU im. I. Franka*. 184 p. [in Ukrainian].
6. Yuzefovych, A., Kovalenko, O. (2019). Prodovolcha bezpeka v umovakh hlobalnykh zmin klimatu. [Food security under global climate change]. *Prodovolchi resursy*. [Food resources]. № 13. P. 291-298. <https://doi.org/10.31073/foodresources2019-13-27>. [in Ukrainian].
7. Kovalenko O., Yashchenko L. (2021). Diahnostyka stanu finansovoyi bezpeky sil'skohospodarskykh pidpryyemstv [Diagnosis of the state of financial security of agricultural enterprises]. *Oblik i finansy* [Accounting and finance]. № 1(91). P. 52-60. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-1\(91\)-52-60](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-1(91)-52-60). [in Ukrainian].
8. FAO – Prodovolstvennaia bezopasnost. [FAO – Food Security]. URL: <https://www.landportal.org/book/dataset/fao-fs>. [in Russian].
9. Kontseptsii povysheniya prodovol'stvennoy bezopasnosti gosudarstv – uchastnikov SNG ot 19 noyabrya 2010 goda. [Concepts of improving food security of the CIS member states of November 19, 2010]. URL: <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/mul-200749.pdf>. [in Russian].
10. Husakov, V., Ylyna, Z., Belskyi, V. (2008). Prodovolstvennaia bezopasnost. Termyn y poniatyia: entsyklopedycheskyi spravochnyk [Terms and concepts: encyclopedic reference book]. *Mynsk. Belarus. nauka*. 535 p. [in Russian].